

Είναι το πρώτο στον κόσμο τυπωμένο κείμενο και κανένας ως τώρα δεν μπόρεσε να πείσει ότι το διάβασε και ερμήνευσε, τι ακριβώς λέει! Για πάνω από έναν αιώνα, ο **Δίσκος της Φαιστού**

συγκαταλέγεται στα πιο ελκυστικά μυστήρια της ελληνικής αρχαιότητας. Δεκάδες επιστήμονες αλλά και ερασιτέχνες έχουν καταπιαστεί με την προσπάθεια να τον αποκρυπτογραφήσουν αλλά διαφωνούν ακόμα και για τη γλώσσα, στην οποία είναι γραμμένος. Ειπώθηκε ότι περιέχει ύμνο στη θεά Αθηνά, προσευχή, γραπτά της Ατλαντίδας αλλά και ότι αποτελεί κατάστιχο που αναφέρει αποθηκευμένα προϊόντα ή κτηματολόγιο ή ότι είναι ο πρώτος στον κόσμο χάρτης κ.ά. Σε αιγυπτιακή, χετιτική, πρωτο-ιωνική, μυκηναϊκή, σημιτική, ακόμα και σλαβική γλώσσα. Ειπώθηκε και ότι απλά είναι μια φάρσα. Στο μόνο που δείχνει να συμφωνεί η πλειοψηφία όσων ασχολήθηκαν με αυτόν είναι ότι το κείμενο έχει γραφτεί με μέτρο, ότι δηλαδή είναι ένα είδος ποιήματος. Πρόκειται για έναν ψημένο πήλινο δίσκο με διάμετρο γύρω στα 15 εκατοστά και πάχος ελάχιστα μεγαλύτερο από ένα εκατοστό. Με το κείμενο γραμμένο στριφογυριστά, σαν σε σαλιγκάρο, από έξω προς τα μέσα για τους μεν, από μέσα προς τα έξω για τους δε. Τον βρήκε ο Ιταλός αρχαιολόγος Luigi Pernier (Λουίτζι Περνιέ), σε μια εποχή που η Κρήτη συγκλονιζόταν από τον αγώνα για την ένωσή της με την Ελλάδα και ο κόσμος όλος με τις απανωτές αρχαιολογικές ανακαλύψεις από τις ανασκαφές που γίνονταν στα σπλάχνα της.

Από το 1900, ο Άρθουρ Τζον Έβανς ανέσκαπτε στο Ηράκλειο τον λόφο Τσελεπί Κεφάλα (ύψωμα του άρχοντα, όπως το έλεγαν οι Τούρκοι) κι αποκάλυπτε την θαμμένη Κνωσό. Το κύριο ελάττωμά του ήταν ότι βιαζόταν να βαφτίσει τα ευρήματα με ευκολία που δεν ταιριάζει σε ερευνητή. Νοτιότερα, η ιταλική αποστολή ερευνούσε στη Φαιστό. Στα 1903, εισηγήθηκε νέες μεθόδους αυστηρής επιστημονικής εργασίας. Η κυριότερη: Κάθε νέο εύρημα αριθμείται και δε βαφτίζεται ως αυτό που ο ανασκαφέας θα ήθελε να είναι. Αρκετό κακό είχαν κάνει ο θησαυρός του Πριάμου, που δεν είναι του Πριάμου, η ασπίδα του Αχιλλέα, που δεν είναι του Αχιλλέα, η αίθουσα των πελέκεων που δεν ήταν αυτή. Με την αρίθμηση, η επιστήμη της Αρχαιολογίας έπαιρνε το πάνω χέρι απέναντι στους κυνηγούς θησαυρών.

Στα 1906, οι προστάτιδες δυνάμεις επέβαλαν πλήρη αυτονομία στην Κρήτη με δικαίωμα να συντηρεί δική της χωροφυλακή κι ανακοίνωσαν πως οι εκεί στρατιώτες τους θ' αποχωρούσαν ως τον Ιούλιο του 1909. Την ίδια χρονιά (1906), ο 32χρονος τότε αρχαιολόγος Λουίτζι Περνιέ ανέλαβε επικεφαλής της ιταλικής αρχαιολογική αποστολής στη Φαιστό, αντικαθιστώντας τον και καθηγητή του, Federico Halbherr (ανασκαφέα και της Γόρτυνας καθώς και της Αγίας Τριάδας). Το καλοκαίρι του 1908, οι Ιταλοί ερευνούσαν στην

βορειοανατολική περιοχή του ανακτόρου της Φαιστού. Στο κτίριο 101, σκόνταψαν στο δωμάτιο 8, στο οποίο μπορούσε κάποιος να μπει μόνο από πάνω. Ήταν αποθηκευτικός χώρος. Με τα πάντα τακτοποιημένα και καλυμμένα με λεπτό γύψο. Ξεκίνησαν να ψάχνουν. Το δωμάτιο ήταν φτωχό σε σπουδαία ευρήματα αλλά πλούσιο σε μαύρο χρώμα και στάχτη, αναμιγμένη με καμένα κόκαλα βοδιών. Διαπίστωσαν ότι το μέρος είχε καταρρεύσει, προφανώς από σεισμό. Στις 3 Ιουλίου (1908), ο Luigi Pernier και οι συνεργάτες του ανακάλυψαν μέσα στο μαύρο χρώμα τον ψημένο πήλινο δίσκο. Περίπου είκοσι εκατοστά πάνω από το δάπεδο, νοτιοανατολικά του δίσκου, βρήκαν και μια πινακίδα με κείμενο σε Γραμμική Α. Η χρονολόγηση έδειξε 1650 π.Χ., γεγονός που κάνει τους αρχαιολόγους να συνδέουν την καταστροφή με την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας, αν και υπάρχουν και εκείνοι που τον χρονολογούν λίγο πριν από το 1000 π.Χ.

Μελετώντας το εύρημά τους, οι Ιταλοί αρχαιολόγοι μέτρησαν στις δυο όψεις του 241 σύμβολα (122 στη μια πλευρά, 119 στην άλλη) που χωρίζονται σε 45 ομάδες, τοποθετημένα στριφογυριστά (σπειροειδώς) σαν σε σαλίγκαρο. Κάποια εικονογραφούν ανθρώπους, πουλιά, ψάρια, φυτά, πλοίο, «τρίπτυχ» κ.λπ. Κάποια άλλα δεν αναγνωρίζονται. Εκείνο όμως που κυριολεκτικά γοήτευσε τους ερευνητές, είναι ότι ανακάλυψαν εμβρόντητοι πως βρίσκονταν μπροστά στο παγκόσμια πρώτο τυπωμένο κείμενο. Μια μέθοδο που έμελλε να εφεύρει για δεύτερη φορά ο Ιωάννης Γκούτεμπεργκ, έπειτα από 3000 χρόνια (το 1440).

Τα 241 σύμβολα, που περιέχει ο Δίσκος της Φαιστού, ομαδοποιήθηκαν σε 45 διαφορετικούς τύπους, που χρησιμοποιήθηκαν καθένας πολλές φορές και που δεν είναι τίποτε άλλο από ισάριθμες σφραγίδες ή στοιχεία μονοτυπίας (ένα ένα τα γράμματα), όπως θα τα ονομάζαμε στην εποχή μας. Συνδυάζοντας τα κινητά στοιχεία, ο προϊστορικός «τυπογράφος» τύπωσε 31 ομάδες ιερογλυφικών στη μια όψη και 30 στην άλλη.

Η διαφορά ανάμεσα στην τεχνική του άγνωστου εφευρέτη και σ' αυτή του Γκούτεμπεργκ εντοπίζεται στο ότι ο δεύτερος μελάνωνε τα τυπογραφικά του στοιχεία αποτυπώνοντάς τα πάνω σε χαρτί, ενώ ο πρώτος τα τύπωνε πιέζοντάς τα στον φρέσκο πηλό. Η φωτιά που κατέστρεψε το δωμάτιο, έψησε τον δίσκο και τον παρέδωσε ακέραιο στους κατοπινούς αιώνες. Παρ' όλο που η μέθοδος αυτή θα μπορούσε να απλοποιήσει αφάνταστα τη δουλειά των γραφιάδων, δεν έχουμε κανένα στοιχείο που να μας κάνει να υποθέσουμε ότι ξαναχρησιμοποιήθηκε. Προφανώς, οι παραλήπτες δεν χρειάζονταν πολλά αντίτυπα του ίδιου κειμένου. Ή ίσως, το κόστος να ήταν ασύμφορο για τον ηγεμόνα, καθώς οι εργατοώρες με τον συμβατικό τρόπο θα του στοίχιζαν λιγότερο.

Ο Pernier δημοσίευσε το εύρημά του (Pernier L., *Il disco di Phaistos con caratteri pittografici*, *Ausonia* 3, 1908,- Ο δίσκος της Φαιστού με χαρακτήρες εικονογραφικούς). Προκλήθηκε παγκόσμιο ενδιαφέρον με πρώτον ενδιαφερόμενο τον Άρθουρ Έβανς που έσπευσε να μελετήσει το ζήτημα και, τον αμέσως επόμενο χρόνο, να εκδώσει τη δική του άποψη (Evans A., *Scripta Minoa I*, Oxford 1909). Καθώς, η γραφή Γραμμική Β δεν είχε αποκρυπτογραφηθεί, ενώ ακόμα και σήμερα, τόσο η γραφή Γραμμική Α, όσο και η γλώσσα του Δίσκου παραμένουν επιστημονικά μη αποκρυπτογραφημένες, ξεκίνησε ένα παγκόσμιο σαφάρι.

Σκοπός παραμένει η αποκάλυψη του «τι λέει το κείμενο» κατά πρώτο λόγο και της γλώσσας στην οποία είναι γραμμένο κατά δεύτερο.

Μόλις το 1911, ο George Hempl αποφάνθηκε ότι το κείμενο διαβάζεται από έξω προς τα μέσα, είναι ιερατικό, γραμμένο σε ελληνική συλλαβική ιωνική γλώσσα, και περιγράφει μια θυσία. Συμφώνησε μαζί του ότι διαβάζεται από έξω προς τα μέσα, την ίδια χρονιά, η γεννημένη στη Μελβούρνη της Αυστραλίας, Αγγλίδα Florence Melian Stawell, διάσημη ερευνήτρια των ομηρικών επών, αλλά υποστήριξε ότι πρόκειται για κείμενο στην γλώσσα του Ομήρου σε συλλαβική γραφή. Και με τους δυο διαφώνησε ο Albert Cuny (1914) που διέγινωσεν αιγυπτιακά ιερογλυφικά. Ο Φ. Γκόρντον (1931) τους τρέλανε όλους, καθώς είπε ότι το κείμενο είναι γραμμένο στη γλώσσα των Βάσκων. Ο Benjamin Schwarz (1959) ερμήνευσε το κείμενο σαν να ήταν γραμμένο σε μυκηναϊκή συλλαβική γραφή, διαβάζοντάς το από έξω προς τα μέσα.

Στα 1975, ο μαθηματικός Jean Faucounau (Ζαν Φοκουνό) ανακοίνωσε ότι, χρησιμοποιώντας τη στατιστική και διαβάζοντάς το από έξω προς τα μέσα, διαπίστωσε ότι είναι γραμμένο σε πρωτοϊωνική συλλαβική γραφή με πρώτες τις φράσεις «Ο Αρίων, ο γιος του Άργου, είναι απaráμιλλος. Μοίρασε τα λάφυρα». Οι ειδικοί τον είπαν φαντασιόπληκτο αλλά ο διαπρεπής Paul Faure (Πολ Φορ) βρήκε ενδιαφέρουσα τη θεωρία για την πρωτοϊωνική γλώσσα. Τον επόμενο χρόνο (1976), ο Βούλγαρος Vladimir I. Georgiev πρότεινε μια πρωτότυπη θεώρηση: Το κείμενο να μην διαβάζεται από έξω προς τα μέσα αλλά από μέσα προς τα έξω! Η θεωρία του ήταν ότι είναι γραμμένο στα χιτιτικά και η διαπίστωσή του ότι περιγράφει εμφύλιο πόλεμο των Τρώων.

Στα 1988, ο Steven R. Fischer επανήλθε στην «ανάγνωση» από μέσα προς τα έξω κι έγραψε ότι πρόκειται για κείμενο σε κάποια ελληνική διάλεκτο, με συλλαβική γραφή. Ο Kjell Aartun (1992) ασπάστηκε τη μέθοδο της ανάγνωσης από έξω προς τα μέσα και ανακοίνωσε ότι το κείμενο είναι γραμμένο σε σημιτική γλώσσα με συλλαβική γραφή. Το 1998, ο Ρώσος Sergei V. Rjabchikov ανακάλυψε ότι η γλώσσα του κειμένου είναι σλαβική (!), ενώ ο Adam Martin (το 2000) πρωτοτύπησε, καθώς ανακοίνωσε ότι το κείμενο είναι γραμμένο σε δυο γλώσσες: ελληνική και μινωική, με αλφαβητική γραφή. Ακόμα, ειπώθηκε (ομάδα μελετητών υπό τον Achterberg, 2004) ότι είναι γραμμένο στα λουβιανά, γλώσσα του ανατολικού σκέλους της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας (Luwian) ή (ο Gareth Alun Owens, το 2007) σε ινδοευρωπαϊκή συλλαβική γραφή.

Στα 1976, ο Leon Pomerance (Λεόν Πομεράνς), μελετητής του μινωικού πολιτισμού, υπέθεσε ότι δεν υπάρχει θέμα μετάφρασης του κειμένου αλλά ερμηνείας. Την υπόθεσή του ενίσχυσε ο εντοπισμός κάποιων από τα σύμβολα του Δίσκου και σε ένα πέλεκυ που βρέθηκε (το 1934 – 35, όταν το ανέσκαψαν διαδοχικά ο Σπ. Μαρινάτος και ο Νικόλαος Πλάτων) σε μινωικό σπήλαιο στο Αρκαλοχώρι (σήμερα Μινώα Πεδιάδας) αλλά και σε μια πέτρα στα Μάλια. Οπότε, συμπέρανε ότι πρόκειται για αλληγορικά αστρονομικά σύμβολα. Η ιδέα άρεσε κι από τότε πολλοί καταπιάστηκαν με αυτήν. Στα 1992, ο Peter Aleff ανακοίνωσε ότι ο Δίσκος της Φαιστού δεν είναι τίποτε άλλο από ένα επιτραπέζιο παιχνίδι. Ο Bernd Schomburg (1997) υπέθεσε ότι πρόκειται για ημερολόγιο. Μαζί του συμφώνησε ο Alan Butler (1999), ενώ, ένα χρόνο πριν (1998), ο Hermann Wenzel, είχε δει στον δίσκο αστρολογικά σύμβολα. Ο Friedhelm Will (2000) ανακάλυψε πως ο Δίσκος της Φαιστού κρύβει φιλοσοφικό έγγραφο της χαμένης Ατλαντίδας, το οποίο μάλιστα «χρονολόγησε» στα 4400 π.Χ. (!), ενώ η ερευνήτρια Helene Whittaker (2005) αναγνώρισε αναθηματική μικρογραφία αιγυπτιακού παιχνιδιού. Στα 2009, τέλος, ο Wolfgang Reczko ανακοίνωσε ότι το περιεχόμενο του Δίσκου περιέχει πληροφορίες για έκλειψη ηλίου και χρονολόγιο.

Ο Βέλγος αρχαιολόγος και μελετητής των προϊστορικών γλωσσών της Μεσογείου, καθηγητής και ακαδημαϊκός Luis Godart (Λουί Γκοντάρ) είναι ένας από αυτούς που μπήκαν στον πειρασμό ν' ασχοληθούν με το θέμα. Παρουσιάζοντας στις αρχές Νοεμβρίου του 1995 την ελληνική μετάφραση του βιβλίου του «Ο δίσκος της Φαιστού - το αίνιγμα μιας γραφής του Αιγαίου», εξέφρασε την άποψη ότι το μυστηριώδες κείμενο δεν πρόκειται να αποκρυπτογραφηθεί ποτέ. Είπε χαρακτηριστικά:

«Κουράστηκα να απαντώ στους περίεργους φιλολόγους που μου στέλνουν γράμματα με δήθεν αποκρυπτογραφήσεις του Δίσκου. Τα 242 σύμβολα με τις 45 διαφορετικές απεικονίσεις δεν έχουν καμιά σχέση με την κρητική ιερογλυφική ή με τη γραμμική Α και Β ή με κάποια αλφαβητική. Είναι συλλαβογράμματα μιας άγνωστης γλώσσας. Για να αποκρυπτογραφήσουμε τον κώδικα, πρέπει να έχουμε στη διάθεσή μας, όχι 242 αλλά μερικές χιλιάδες τέτοια σύμβολα».

Ο ίδιος συνόψισε τα συμπεράσματά του από τη σύγκριση των συμβόλων του Δίσκου με άλλες αρχαιολογικές ενδείξεις της ίδιας εποχής: Το πρώτο είναι πως πρόκειται για μian άγνωστη γλώσσα που έχει σχέση με την Ανατολική λεκάνη της Μεσογείου και το δεύτερο ότι τα περισσότερα σύμβολα ανήκουν στον αιγαιακό χώρο και τον κρητομυκηναϊκό κόσμο.

Η πανάρχαια σφραγίδα της προϊστορικής εποχής ήταν ο μακρινός πρόγονος της τυπογραφίας. Ο συνδυασμός σφραγίδων με σταθερά σύμβολα, για να αποτυπωθεί, γύρω στα 1650 π.Χ., το κείμενο πάνω στον πήλινο δίσκο, που βρέθηκε στη Φαιστό, ήταν η πρώτη τυπογραφική και εκτυπωτική διαδικασία, που γνωρίζουμε να έγινε ποτέ.

Τρία χρόνια μετά τον Γκοντάρ και επηρεασμένος από το βιβλίο του, στα 1998, ο καθηγητής της πληροφορικής στο ΤΕΙ Ηρακλείου Κρήτης, Μηνάς Τσικριτσής, ανακοίνωσε ότι έφτασε στο συμπέρασμα πως ο Δίσκος της Φαιστού είναι ένα είδος κτηματολογίου, ο πρώτος στην παγκόσμια ιστορία «χάρτης». Η κύρια ερευνητική του δραστηριότητα είναι η ανάλυση του περιεχομένου των λέξεων. Τροφοδότησε ένα πρόγραμμα υπολογιστή με τα σύμβολα της Γραμμικής Α και τα επεξεργάστηκε έτσι ώστε οι λέξεις να δίνουν νόημα αλλά όχι και πλήρη ερμηνεία. Ανάμεσά τους ήταν και οι *ra-i-to*, *su-ki-ri-ta* και *a-karu* που μπορεί να αντιστοιχούν στα τοπωνύμια Φαιστός, Σύβρητα και Άρκαλο (όπου το ιερό σπήλαιο με τον πέλεκυ που ήδη αναφέρθηκε). Τα τοπωνύμια όμως παραπέμπουν σε κτηματολόγιο ή χάρτη. Η άποψη αυτή κέρδισε πόντους, όταν η ομάδα μελετητών υπό τον Achterberg, στα 2004, αποφάνθηκε ότι ο Δίσκος της Φαιστού περιέχει τίτλο ιδιοκτησίας της Κρήτης. Κατ' αυτούς, το κείμενο αρχίζει με τις φράσεις «Στη Μεσαρά είναι η Φαιστός. (Αυτή ανήκει) στον Νέστορα, τον μέγα άνδρα των Αχαιών». Κι ακόμα, οι υπό τον Achterberg συμφωνούσαν με τον Τσικριτσή ότι γλώσσα του κειμένου είναι τα λουβιανά. Ο Έλληνας ερευνητής εξήγησε ότι η εικόνα ενός μινωικού πλοίου στον Δίσκο, τοποθετημένη πλάι σε ένα σχέδιο που ο Godart αποκαλεί «τρίφτη», ενώ στον ίδιο δείχνει να απεικονίζει την Κρήτη, «είναι ένα πιθανό κλειδί στην αποκρυπτογράφηση του δίσκου. Η γειτνιάζουσα λέξη *f W* είναι πιθανόν να δηλώνει την

άφιξη ή αναχώρηση πλοίων από το νησί. Κάπως έτσι θα γίνουμε και εμείς τώρα “αναχωρητές” για την οριστική αποκρυπτογράφηση αυτού του μέγιστου γρίφου!».

Υπήρξαν όμως και αμφισβητήσεις ως προς τη γνησιότητα του Δίσκου της Φαιστού: Στο περιοδικό «Minerva» (Αθηνά) που απευθύνεται σε συλλέκτες έργων τέχνης, ο εκδότης του, Jerome Eisenberg (Ζερόμ Αϊζενμπεργκ) δημοσίευσε άρθρο με το οποίο υποστήριζε ότι ο Δίσκος είναι πλαστός, δημιούργημα του Luigi Pernier που ζήλεψε την δόξα του Άρθουρ Έβανς, ο οποίος είχε γίνει παγκόσμια γνωστός με τις ανασκαφές στην Κνωσό. Κατά τον αρθρογράφο, ο Pernier κατασκεύασε ένα δίσκο παραπλήσιο με τον ετρουσκικό του Magliano (χωριού της Τοσκάνης), που ανήκει στον Ε' π.Χ. αιώνα. Στις 30 Ιουλίου 2008, το άρθρο αναδημοσιεύτηκε από τους Τάιμς της Νέας Υόρκης, προκαλώντας παγκόσμιο αναβρασμό. Ο Eisenberg είναι έμπορος έργων τέχνης και, μεταξύ άλλων, στην κατοχή του βρέθηκαν (και κατασχέθηκαν από το FBI) τρεις αμφορείς από τη συλλογή των 256 κλεμμένων το 1990 εκθεμάτων από το μουσείο της Κορίνθου. Αυτό δεν τον εμπόδισε να προχωρήσει στη σύγκλιση παγκόσμιου συνεδρίου με θέμα τη γνησιότητα ή μη του Δίσκου και έσπασε τα μούτρα του. Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο (31/10 – 1/11/2008). Εκεί, οι ειδικοί του εξήγησαν πως αν ο Δίσκος ήταν κατασκεύασμα εκείνου που τον βρήκε, δεν θα μπορούσε να έχει σύμβολα που παρόμοιά τους βρέθηκαν μόνο στον πέλεκυ του Αρκαλοχωρίου, ο οποίος ανακαλύφθηκε μια δεκαπενταετία αργότερα.

Στην πάνω από ένα αιώνα διάρκεια των προσπαθειών για να σπάσει ο κώδικας, εκείνο που τελικά έχει απομείνει, είναι η δικαίωση του Έβανς στο ότι στ' αλήθεια πρέπει να υπήρξε στο Αιγαίο κάποιο είδος προϊστορικής γραφής, που αποτέλεσε τη μαγιά των κατοπινών. Στην Παλαιοανακτορική περίοδο είχαν αναπτυχθεί πολλά είδη ιερογλυφικών, μερικά από τα οποία έφτασαν ως τη Νεοανακτορική εποχή. Κάποια στιγμή, εκφράστηκε η άποψη πως ο Δίσκος της Φαιστού κατασκευάστηκε αλλού και μεταφέρθηκε στην Κρήτη ως είδος εισαγωγής.

Μπορεί να έγινε κι έτσι, μπορεί και όχι. Όμως, σύμβολα, όπως αυτά που είναι χαραγμένα επάνω του, όπως ήδη αναφέρθηκε, συναντιόνται και σ' άλλα σημεία της Κρήτης, ενώ κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία θυμίζουν την απέναντι στην Κρήτη μικρασιατική περιοχή της Λυκίας και κάποια άλλα τον έναν τουλάχιστον από τους «λαούς της θάλασσας», που εμφανίστηκαν μετά από πέντε αιώνες και που είναι μάλλον απίθανο να σχετίζονται με την τοπογραφία του Δίσκου.

Αυτή που πραγματικά αποκρυπτογραφήθηκε είναι η Γραμμική Β' (το 1952). Τα συλλαβογράμμά της φθάνουν τα 88, για μερικά από τα οποία ακόμα υπάρχουν αμφιβολίες για το τι σημαίνουν. Είναι, όμως, σπάνια και δε δυσκολεύουν την ανάγνωση των πινακίδων που, ουσιαστικά, αποτελούν λογιστικές καταστάσεις. Περιέχουν απαριθμήσεις, ποσότητες κι αθροίσματα. Οι γραφιάδες χρησιμοποιούσαν πηλό πάνω στον οποίο έγραφαν. Έπειτα, άφηναν τις πινακίδες να ξεραθούν στον ήλιο και το αρχείο ήταν έτοιμο.

Ανανεωνόταν κάθε ένα με δυο χρόνια, οπότε έβρεχαν και πολτοποιούσαν τις πινακίδες και τις ξανάφτιαχναν αποτυπώνοντας επάνω τους τα νέα στοιχεία. Αυτό σημαίνει πως έφτασαν ως εμάς όσα αφορούσαν τον χρόνο της καταγραφής ή και τον αμέσως προηγούμενο. Κι ό,τι σώθηκε, οφείλεται στη φωτιά που κατάστρεψε την αποθήκη με τα αρχεία αλλά ταυτόχρονα έψησε και τις πινακίδες και τις έκανε να αντέξουν στον χρόνο...

Εκτός από τα συλλαβογράμματα, υπάρχουν και πάνω από εκατό ιδεογράμματα που χρησιμοποιήθηκαν για να εκφράσουν έννοιες, ενώ οι αριθμοί των Μυκηναίων ακολουθούσαν το δεκαδικό σύστημα. Τα κείμενα είναι γραμμένα σε αρχαϊκή ελληνική διάλεκτο κι έχει αποδειχτεί ότι η μυκηναϊκή ήταν στενά συνδεδεμένη με την αρκαδοκυπριακή των ιστορικών χρόνων. Αυτή, πάλι, ήταν ένα χαρμάνι αρκαδικής, κυπριακής και παμφυλιακής διαλέκτου, που μιλιόταν στην περιοχή της Μ. Ασίας, ανάμεσα στη Λυκία και στην Κιλικία.

Η χώρα ονομαζόταν Παμφυλία, επειδή οι Πάμφυλοι που την κατοικούσαν θεωρούνταν μίγμα πολλών φυλών. Πάμφυλοι, όμως, ή «απόγονοι παντοειδών φύλων» ονομάζονταν και όσοι ανήκαν στη μία από τις τρεις φυλές των Δωριέων. Οι άλλοι ήταν οι Δυμάνες και οι Υλλείς. Οι τελευταίοι κατάγονταν από τους γιους του Ηρακλή, που είχαν το όνομα Ύλλος. Ο ένας ήταν ο γιος της Ιόλης που κυνηγήθηκε από τον Ευρυσθέα και κατέφυγε στην Αττική. Ο άλλος ήταν γιος της Μελίτης και είχε εγκατασταθεί στη χώρα των Φαιάκων, τη σημερινή Κέρκυρα. Πέρασε κάποια στιγμή στην απέναντι ακτή της Ιλλυρίας, στην περιοχή που ονομάστηκε Ύλλιδα.

Όμως, οι πινακίδες οι τόσο πολύτιμες για την ανακτορική διοίκηση των μυκηναϊκών κέντρων αλλά και για μας, από κάποιους γράφονταν. Δεν γνωρίζουμε αν ήταν δούλοι ή υπάλληλοι αλλά είμαστε βέβαιοι πως επρόκειτο για εκπαιδευμένους ανθρώπους. Μπορούμε να τους φανταστούμε ως ένα πολυπληθές σώμα λογιστών αποθηκάρων και στατιστικολόγων που έπαιρναν μαθήματα σε ειδικά σχολεία, όπως φανερώνουν η ομοιομορφία του τρόπου με τον οποίο έχουν συνταχθεί οι πινακίδες και η γλώσσα που έχει χρησιμοποιηθεί.

Ο Ι. Προμπονάς, στην εργασία του «Σύντομος εισαγωγή εις την μυκηναϊκὴν φιλολογίαν», καταγράφει ενδιαφέροντα στοιχεία για τους γραφιάδες αυτούς με την τόσο υπεύθυνη αλλά και τόσο πληκτική εργασία. Αγνοούμε πώς λεγόταν τότε το επάγγελμά τους. Υποθέτουμε μόνο πως το δηλώνουν λέξεις όπως «αλοιφός» και «διφθεροφόρος». Αγνοούμε και τα ονόματά τους, αφού ποτέ δεν υπέγραφαν. Ξέρουμε, όμως, πως στην Κνωσό ήταν περίπου εκατό, κρίνοντας από τους γραφικούς χαρακτήρες που οι ειδικοί κατάφεραν να ξεχωρίσουν.

Έστρωναν τον μαλακό πηλό, έγραφαν πρώτα σε «πρόχειρο» και μετά περνούσαν τα γραπτά τους στο «καλό», άφηναν κενά, με σκοπό να τα συμπληρώσουν αργότερα, όταν θα είχαν όλα τα στοιχεία, και χαράκωναν την πινακίδα στα όρια του κειμένου κάνοντας οικονομία στον πηλό. Κάποιοι έκαναν σχολαστικά τη δουλειά τους, όπως ο Μυκηναίος γραφιάς που έγραφε ολόκληρες τις λέξεις, ενώ άλλος συνάδελφός του περιοριζόταν στα πρώτα μόνο γράμματα.

Όταν έκαναν λάθη αφηρημάδας, έστρωναν τον πηλό για να σβήσει ό,τι υπήρχε και ξανάγραφαν από πάνω. Καμιά φορά, βαριόνταν να τα διορθώσουν ή δεν τα πρόσεχαν κι έτσι οι σύγχρονοι μελετητές βασανίζονται όταν τα συναντούν, ώσπου να καταλήξουν στο αν πρόκειται για σφάλμα του γραφιά ή για κάτι που χρειάζεται καινούρια ερμηνεία. Κι όταν ο επιστάτης δεν τους πρόσεχε ή όταν τους έμενε καιρός, σκότωναν την πλήξη τους σχεδιάζοντας στο περιθώριο της πινακίδας λιοντάρια, πολεμιστές ή ακροβάτες, ανάλογα με τα μέρη που τους έστελνε να ταξιδέψουν η ελεύθερη ονειροπόλησή τους.

Άλλωστε, εκτός από τον μονάρχη και τον τοπικό διοικητή που έδινε αναφορά στον κύριό του, κανένας κοινός θνητός δε θα ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για το περιεχόμενο των πινακίδων. Αυτός άλλωστε μπορεί να είναι και ο λόγος που η «τυπογραφία» των πολλών αντιτύπων δεν ευδοκίμησε. Στις πινακίδες που βρέθηκαν, καταγράφονται οι άνδρες της φρουράς των παράκτιων περιοχών, οι κωπηλάτες ενός οικισμού που έλειπαν με άδεια, οι βοσκοί κοπαδιών συγκεκριμένης περιοχής, οι γυναίκες που είχαν εγκατασταθεί σε κάποιον οικισμό, με αναφορά του τόπου καταγωγής και του επαγγέλματός τους, οι με όρους καλλιεργητές κτημάτων μαζί με την έκταση που καθένας είχε.

Κι ακόμα, τα μοσχάρια που παρέλαβαν, τα γουρούνια που εκτρέφονταν σε συγκεκριμένους οικισμούς, οι φόροι σε είδος που υποχρεώνονταν να δώσουν κάποιες περιοχές με αναφορά του τι είχε ήδη δοθεί και ποιο υπόλοιπο έμενε, τα δημητριακά που μοιράζονταν σε κάποιους οικισμούς ή σε ομάδες ανθρώπων, τα μύρα που προσφέρονταν στους θεούς, ο χαλκός που είχε μοιραστεί στους τεχνίτες για κατεργασία, τα όπλα που είχαν δοθεί, τροχοί με

καθορισμένη την ποιότητα των υλικών από τα οποία κατασκευάστηκαν, αμάξια, τραπέζια, θρόνοι και έπιπλα πολυτελείας, σκεύη οικιακής χρήσης, ρούχα κ.ά.

Η κεντρική διοίκηση ήθελε να ξέρει τα πάντα για ότι είχε σχέση με το «πάρε - δώσε» στην επικράτειά της. Και μέσα από εκείνης το φακέλωμα των πάντων, εμείς μπορούμε, έστω και λειψά, να αναπαραστήσουμε τον τρόπο, που ζούσαν...

(τελευταία επεξεργασία, 31.3.2012)